

A man in a blue suit is seated in a wooden chair, looking down at a book he is holding. The background is dark. The text is overlaid on the image.

PRÒLEG DE
LA MATEMÀTICA
DE LA HISTÒRIA
D'ALEXANDRE
DEULOFEU

FRANCESC PUJOLS

ESTUDI I EDICIÓ

ALBA PADRÓS

MAX PÉREZ MUÑOZ

Calligraf

Pròleg de *La matemàtica de la història*

Francesc Pujols

Estudi i edició

Alba Padrós i

Max Pérez Muñoz

Edicions Cal·lígraf

Figueres, 2018

Primera edició —

setembre de 2018

Amb el suport de

la Fundació Francesc Pujols.

Publicació

Edicions Cal·lígraf, SL

Monturiol, 2, 1r 1a

17600 Figueres

Tel. (0034) 615 261 764

www.edicionscalligraf.com

info@edicionscalligraf.com

Disseny i maquetació

Jaime Vicente

Correcció

Joan Riba

Il·lustració de coberta

Jaime Vicente

Impressió

DC PLUS,

Serveis Editorials

ISBN

978-84-948368-8-6

Dipòsit legal

GI-1264-2018

© del Pròleg de

La matemàtica de la història

Fundació Francesc Pujols

© de l'estudi i les notes

Alba Padrós i

Max Pérez Muñoz

© del pròleg

Ramon Alcoberro

© d'aquesta edició

Edicions Cal·lígraf, SL

Queda rigorosament prohibida, sense l'autorització per escrit dels titulars del copyright, la reproducció parcial o total d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, incloent-hi la reprografia i el tractament informàtic. Les infraccions d'aquests drets es troben sotmeses a les sancions establertes a les lleis.

Taula

PRÒLEG	13
INTRODUCCIÓ	27
PRIMERA PART: LA VIDA	33
Una breu biografia de Francesc Pujols	35
Una breu biografia d'Alexandre Deulofeu	43
L'exili a Montpeller	49
L'arribada	49
La coneixença	51
«Un efímer col·lapse que va fer llegenda»	54
Reprenen la feina	57
L'absència temporal de Deulofeu	59
El comiat de Montpeller	61

SEGONA PART: EL PENSAMENT	65
La periodització del pensament de Pujols	67
Formació intel·lectual (1907-1918)	68
Etapa sumpèctica (1918-1926)	69
Etapa hiparxiològica (1926-1939)	71
Etapa pantològica (1939-1962)	72
Introducció al sistema de Francesc Pujols	76
L'observació dels éssers vius	77
La construcció de	
l'escala ontobiològica	81
L'esperit i la relació de separació	84
La vida futura, l'àngel	88
Demostració de l'existència de Déu	89
Introducció al pensament	
d'Alexandre Deulofeu	92
El cicle històric	94
Els processos imperials	98
La pau al món per	
la matemàtica de la història	100
TERCERA PART: EL TEXT	103
Història de l'edició i la publicació	
de La matemàtica de la història	105
Les primeres gestions	105
El primer pas per la censura	106
La revisió i l'espera	110
L'enigma de l'editorial Janés	112
Finalment, la publicació	117
Edició del text	122
El document original	122
La reconstrucció	124

Interpretació	127
La historiologia o la construcció de la història com a ciència empírica	129
En què consisteix el projecte historiològic?	129
Els descobriments historiològics	132
La resposta de la pantologia a per què cauen les civilitzacions	137
La hipòtesi astrològica de Deulofeu	137
Què vol dir explicar l'astronomia per mitjà de la inclinació de l'eix terrestre?	142
La física pantològica: l'univers és una màquina divina de separar esperits	147
La pau i la felicitat perpètuas que promet la pantologia	166
La trinitat que portarà la pau al món: Polibi, Deulofeu i Pujols	166
L'ideal científic de Cervantes per conèixer el Destí	173
La identitat entre la poesia i la pantologia	181
Com arribem a la felicitat?	187
Crítica de Pujols a la pau al món de Deulofeu	203
 PRÒLEG DE	
<i>LA MATEMÀTICA DE LA HISTÒRIA</i>	207
[Deulofeu i l'Empordà]	209
[Deulofeu i Vico]	211

[Deulofeu i Maquiavel]	212
[Els tres descobriments de Deulofeu]	213
[Deulofeu i Ferrari]	215
[Deulofeu i Gobineau]	216
[Deulofeu i Polibi]	218
[La Hipòtesi astrològica de Deulofeu]	221
[La solució de Verdaguer]	224
[La inclinació de l'eix de la terra]	226
[Les condicions planetàries]	228
[Les traduccions de l'Ègloga IV de Virgili]	232
[Carles Riba, profeta de la Pantologia]	239
[El <i>Felix</i> de les <i>Geòrgiques</i> de Virgili]	243
[L'ideal científic de Cervantes]	245
[La identitat entre la poesia i la pantologia]	247
[L'heimarmenologia]	251
[L'exemple del mite d'Èdip]	255
[Crítica del projecte de la pau al món de Deulofeu]	259
BIBLIOGRAFIA	261
Bibliografia bàsica de Pujols	263
Fonts primàries	263
Fonts secundàries	266
Bibliografia bàsica de Deulofeu	268
Fonts primàries	268
Fonts secundàries	271
Altra bibliografia	272

PRÒLEG

Pujols i Deulofeu parlen sobre la història

I

Podem creure, encara avui, que la història humana té alguna mena de lògica interna? Ara com ara, la resposta a aquesta qüestió seria, com a mínim, molt dubtosa: l'historicisme té una mala fama ben consolidada en el mercat de les idees —i no per casualitat. Cada cop més gent deixa de creure en un suposat sentit de la història. Les mutacions tecnològiques de la segona meitat del segle xx i el relativisme cultural, que s'ha anat imposant arreu com a *philosophia communis temporis*, sovint ens porten a pensar que no existeix cap mena de racionalitat intrínseca i sostinguda en les accions humanes al llarg del temps, i que la història tan sols és, com vol el tòpic, una mena d'arxiu de les misèries i de la brutalitat, de manera que res no ens autoritza a extreure'n conclusions —i menys, encara, a esperar-ne cap mena de lliçons per al futur. Un futur que avui, a més, tendim a pensar només en termes hipotètics. D'ençà del

mític any 1968, que tantes coses va canviar al món en aspectes com la reivindicació de la sexualitat, de les minories i de la vida quotidiana, la història s'ha anat convertint en «històries». El darrer mig segle han emergit múltiples relats (de la vida quotidiana, de les tecnologies i els viatges, de les dones, dels infants, dels pobles del Sud...), que cada vegada fan més difícil parlar d'una història comuna o d'unes línies coherents de descripció dels grans períodes històrics.

Estrictament parlant, els canvis de paradigmes historiogràfics sovintegen i, més aviat, tenen un valor de símptoma. Reflexionar sobre filosofia de la història és habitual en èpoques de canvi, l'endemà de daltabai-xos històrics, quan tot allò que havia semblat sòlid ha acabat esvaint-se en l'aire o en la fumera bèl·lica i ha calgut replantejar conceptes que semblaven obvis. El descobriment d'Amèrica, les guerres de religió, l'imperi napoleònic o la revolució industrial són exemples de fets que per la seva mateixa potència han transformat retrospectivament les lectures del passat anteriors. I sembla clar que avui també som a l'inici d'una nova comprensió del món a partir del fet obvi de la globalització.

Tota història depèn, en bona part, d'una filosofia de la història o, el que és el mateix, d'uns criteris de selecció i ordenació dels materials que atorguin significació racional al que (ens) ha passat. El passat, en definitiva, mai no acaba de morir i si el sabem escoltar sempre ens suggereix alguna cosa. La tesi bàsica del pensament historicista és considerar el temps com si es tractés d'un gran teatre, on es desenvolupen la comèdia o la tragèdia humanes amb un batec incessant i inexo-

nable. Però, sobretot, la història, considerada des d'un punt de vista filosòfic, es presenta com una eina didàctica o un gran llibre d'aprenentatges i experiències. Tot i que els humans la copsin només a còpia de batzegades i misèries, el pensament historicista afirma que mai res no és pur atzar, especialment si som capaços de considerar els fets (i les idees) amb prou distància i despassionadament. El coneixement històric serveix per a comprendre el present des del passat. Que la creença en la racionalitat de la història sigui ingènua (o no) és una altra qüestió. El que cal constatar és que l'historicisme ha resultat una bona eina per a relativitzar el present i que sovint ha servit de consol en temps malastrucs. Aquest llibre, que constitueix un diàleg entre Francesc Pujols (1882-1962) i Alexandre Deulofeu (1903-1978) —val a dir, entre dues de les figures potser més singulars del pensament català al segle xx— és tot un exemple de l'ús de la reflexió històrica com a intent de captar l'essència transcendent d'allò que, en una primera mirada, podria semblar mera existència contingent i atzarosa de les coses i dels esperits.

II

Hegel, una referència obligada en aquest àmbit, va escriure en la *Introducció general a les «Lliçons sobre la filosofia de la història universal»* que «el camp de l'esperit abraça tot l'univers; inclou tot allò que ha interessat l'home i que encara continua interessant-li» (capítol «La realització de l'Esperit en la història»). Per conèixer

la història, ens diu, «no podem acontentar-nos amb el mètode empíric, sinó que hem de fer la pregunta més precisa: com arriba l'esperit a aquest contingut, a l'esperit com a tal, a nosaltres, o als individuals o als pobles». Entendre el món històric vindria a ser, en la tradició hegeliana, una manera de comprendre els mecanismes ocults (racionals) de la divinitat que articula i endreça les coses humanes. La filosofia de la història recull els fets (la seva matèria primera i inexcusable), però no es limita a fer-ne una descripció, ni a constatar-los com a tals d'una manera neutra. Ben al contrari, des del punt de vista de la filosofia de la història considera que a través d'un sistema d'hipòtesis tot allò que succeeix empíricament mostra un sentit intern, necessari i, a llarg termini, fins i tot inexorable.

El mètode del filòsof de la història és habitualment inductiu: els fets concrets li són útils en la mesura que revelen una direcció general i més abstracta d'allò que s'esdevé. En paraules de Hegel, també en el text esmentat, «les coses naturals no són lliures». És en la història —i no en la natura— on es copsa l'entramat de llibertat i necessitat que ens construeix com a humans. Tot és circumstancial en la història dels pobles, pensava Hegel, però al mateix temps tot palesa una unitat de fons, un estil i una determinació. Poc importa que en un altre moment un poble hagi conegut la decadència, perquè el moviment mateix del món és canvi i, a la llarga, allò que ha caigut tornarà a aixecar-se en noves formes. Aquesta és la intuïció bàsica que serví de consol a Pujols i a Deulofeu en l'exili. Verdguer mateix ho havia formulat en els versos del Canigó (1886): «Lo que

un segle bastí l'altre ho aterra / més resta sempre el monument de Déu». A més, i per tornar al filòsof alemany: «L'esperit del poble particular està supeditat a la transitorietat, decau, perd importància per a la història universal, deixa de ser el portador del concepte suprem que l'esperit s'ha fet de si mateix». Considerar que en la història hi ha continuïtat en mig dels canvis aparents és, al cap i a la fi, una manera de reivindicar l'esperança.

III

Com a forma reflexiva, la filosofia de la història s'inicià, potser (així com a mínim ho creia Francesc Pujols), amb Polibi de Megalòpolis, nascut l'any 200 abans de la nostra era, que maldà per explicar l'esfondrament de Grècia i l'ascens de Roma —o el que és el mateix, la primera gran crisi civilitzadora occidental. Amb el darrer Renaixement, el napolità Giambattista Vico (1668-1644) donarà una nova visió de la història, amb els *Principis d'una ciència nova sobre la natura de les nacions* (1725), que divideix el discórrer de la humanitat en tres èpoques: edat divina o teocràtica, edat heroica i edat humana o civilitzada. I amb l'historicisme alemany del segle XIX, especialment en la segona meitat, la filosofia de la història es va arribar a consolidar en l'àmbit universitari. Pujols i Deulofeu eren perfectament conscients d'aquesta tradició i dels seus autors fonamentals. Coneixien bé Polibi perquè la seva *Història* s'havia publicat en català a la col·lecció Bernat Metge entre 1929 i 1935, en una traducció del monjo montserratí Antoni

Ramon Arrufat (1900-1973), personatge també de vida complexa. A més, són bons lectors de Vico i coneixen l'historicisme hegel·lià amb prou profunditat. Per tant, res del que diuen no pot ser considerat una mera pensada o una excentricitat.

Fer filosofia de la història per a Pujols i Deulofeu, com per a tanta gent en la cultura europea del seu temps, és, en definitiva, una manera d'intentar mostrar que hi ha un element de necessitat i d'ordre sota l'aparent caducitat i contradicció dels fets. El pur atzar no pot dir mai l'última paraula sobre la vida. Però per molt universal que aspiri a ser, la filosofia de la història és bàsicament experiència condensada i confiança en la significativitat del passat per al futur; d'aquí ve que Pujols i Deulofeu maldin per mostrar que hi ha línies consistents que ens permeten orientar-nos i endreçar allò que ha esdevingut, aparentment en forma de pur atzar. Aquesta és una convicció general de l'historicisme filosòfic. Per a Hegel, com per als nostres autors, «el progrés es defineix en general com la sèrie d'etapes de la consciència» (capítol «El curs de la història universal» de la *Introducció general a les «Lliçons sobre la filosofia de la història universal»*). La història és racional i la fan els homes, però també els atzars i els déus, que sovint s'expressen de formes que semblen contradictòries a primer cop d'ull. En aquest llibre, com podrà observar el lector, Pujols i Deulofeu consideren el moviment històric com una característica còsmica i, per tant, imbatible, inscrita en la mateixa naturalesa de tot el que existeix. Aquesta consciència del fet històric com a inexorable atorga sentit al suposat atzar de

les voluntats particulars i de les accions humanes. Per a Pujols i Deulofeu, com per a tota la tradició historicista, especialment de matriu germànica, la llibertat i l'autoconsciència hauran d'arribar un dia de manera inexorable no per una acció estrictament humana, sinó perquè formen part de (i donen sentit a) la mateixa realitat còsmica. Història i profecia (profecia racional, científica o científicoide, si es vol) s'uneixen per als dos pensadors catalans de manera inextricable.

IV

Entre les dècades de 1920 i 1940, la relació entre la història i la naturalesa va ser al centre dels debats científics. Fou una conseqüència del descobriment dels anomenats cicles de *Milankovitz*, pel nom del matemàtic i geofísic serbi Milutin Milankovitz (1879-1958), que va formular una teoria que volia explicar les glaciacions del Pleistocè per les variacions periòdiques (i subtils) que pateix l'òrbita terrestre. Molt esquemàticament, Milankovitz va defensar que unes mínimes variacions d'aquesta òrbita poden afectar la quantitat i el repartiment de l'energia solar que rep la Terra i, en conseqüència, el seu clima. Milankovitz va calcular que diversos fenòmens astronòmics afectaven la Terra en períodes de 100.000, 41.000 i 25.000 anys, respectivament. Sabem —perquè s'han conservat diversos retalls amb articles de premsa sobre aquest tema a l'arxiu de la Torre de les Hores— que Francesc Pujols i el seu amic Deulofeu estaven perfectament al cas del debat cien-

tífic que es va produir al voltant d'aquesta teoria, que, tot cal dir-ho, fou confirmada pel paleoclimatòleg de la Universitat de Colúmbia James D. Hays el 1976, en estudiar sediments que provenien del Pleistocè, val a dir de fa 450.000 anys. Dels debats sobre les conseqüències de la inclinació de l'eix de la Terra sembla que ja n'havia parlat el diari barceloní *La Rambla* en la dècada del 1930. Que el llibre principal de Milankovitch (*Teoria astronòmica del clima*) fos publicat en francès el 1941, mostra que, malgrat l'exili i la misèria, Pujols i Deulofeu estaven al cas d'un dels temes més significatius del debat científic del moment. No és inútil insistir en la importància que la ciència empírica té en la filosofia de Pujols, que, estrictament, es reivindica com a filòsof científic i com a realista metodològic. Malgrat que Pujols principalment ha estat presentat sovint com a humorista, el cert és que ni ell ni Deulofeu no eren uns simples eixelebrats que feien volar coloms, sinó gent amb una informació científica que estava prou al dia —igual com passa, per cert, en el cas de Dalí, sempre interessat per temes de matemàtiques i d'òptica, que aplicava a la seva producció artística.

V

Però es fa difícil acostar-se a un llibre com aquest, que parla sobre filosofia de la història i enllaça el nom de dos il·lustres «rars» i marginats de la filosofia catalana, si en paral·lel no es fa també un esforç significatiu de contextualització, o de *setting in life*, com es diu ara, i se situ-

en els personatges en les circumstàncies perfectament dramàtiques de la Catalunya de 1948, la data més probable de redacció del text. Perquè el primer que cal saber d'aquest llibre que ha estat tant de temps guardat als arxius de la Fundació Pujols és que va ser escrit en un temps que fou profundament miserable i fosc. Avui tothom assumeix sense gaire problema que Dalí, Deulofeu i Pujols formen un triangle de savis catalans «estrany» però de referència en molts àmbits, i es pot dir sense incórrer en cap exageració que es tracta de tres clàssics. Però aquest llibre és escrit en hores fosques, l'endemà mateix de la Guerra Civil i de l'exili —i el fet és determinant. Dalí va tornar a Catalunya el 1948, però no reinicià la seva vida pública fins que el 1950 pronuncià a l'Ateneu Barcelonès la conferència «¿Por qué fui sacrílego, por qué soy místico?», que té molt de retractació. Pujols havia tornat de l'exili el 1942 i Deulofeu, amb més responsabilitats polítiques, retornà el 1947. Tots dos conegueren un quant temps la presó i serien, ja per sempre, «sospitosos habituals». Estaven profundament sols. Cal imaginar-se'ls en la nit del franquisme conversant a la Torre de les Hores de Martorell o en algun saló a l'Ateneu Barcelonès del carrer de la Canuda (on la biblioteca havia estat esporgada, els llibres suspectes estaven tancats amb clau i era quasi obligat parlar castellà en públic), i cal assumir la càrrega de la seva soledat per entendre que aquest llibre era per a ells també una forma de mostrar una profunda esperança (*spes contra tota spes*, que diria el clàssic) malgrat els temps difícils.

Quan Pujols i Deulofeu conversen sobre matemàtica de la història i sobre hiparxiologia són dos ho-

mes de lletres prematurament envellits, conscients que la derrota republicana els ha convertit en gent d'un altre temps. La República fallida havia significat també l'esfondrament dels seus projectes intel·lectuals i els obligava a suportar una quotidianitat més que difícil, en mig de la malvestat civil i de les mil i una misèries —econòmiques però també morals— d'una postguerra llarguíssima, quasi inacabable. Però tots dos eren gent acostumada a la brega, enderiats, supervivents irònics del soroll de les bombes, dels antiaeris i de la brutalitat de l'exili. Si havien pogut sobreviure a un munt de misèries era per parlar-ne i per mirar d'entendre el món a partir del que intuïen que la història els havia mostrat de la manera més cruel.

Si en un llibre com aquest cal escriure «Bernardo Médico» per referir-se a l'autor medieval Bernat Metge és perquè l'entorn era d'una misèria, material i moral, fora de mida. Però Pujols i Deulofeu són també un exemple d'esperança civil. Aquest llibre dóna testimoni de diàleg culte, assenyat, de dos homes que reflexionen a partir d'una profunda confiança en la història i en el destí del seu país. Són gent que ha patit i ho assumeixen. Però també estan convençuts que cap patiment, per terrible que sigui, no deixa de resultar significatiu en la fluctuació general de les coses humanes. Dels atzars històrics en tenien una consciència lúcida i al mateix temps dolorosa. Derrotats més que no vençuts, Pujols i Deulofeu analitzen el sentit de la història perquè els ha tocat viure'n el costat més fosc. I mentre analitzen el sentit de la història, estan també convençuts que tant dolor no pot ser inútil. Ben al contrari: ha d'anunciar

nous temps i menys misèria. Aquest llibre és un gran manera un testimoni d'esperança. En els desastrosos anys de la dècada de 1940, en temps d'exilis i presons, de restriccions, de cartilles de racionament, d'automòbils a gasogen i de bombetes raquíiques que il·luminaven amb un fil de llum cambres buides i gèlides, fer filosofia de la història els va servir de consol i els permetia suposar que tant de patiment no hauria estat debades.

El lector té a les mans, doncs, un llibre complex, que està obert a múltiples lectures. D'una banda, s'hi testimonia una amistat intel·lectual i s'explica una hipòtesi sobre la matemàtica de la història; de l'altra, s'endevina una proclama d'esperança civil en temps de derrota aparent. I, a més, els autors recullen i fan seva tota una tradició cultural prou rica i que havien sedimentat amb molta cura. Però aquest volum, a més, té un valor afegit: inicia la publicació dels textos inèdits de Francesc Pujols guardats durant anys a la Torre de les Hores de Martorell i, de ben segur, canviarà de manera radical la nostra manera de llegir Pujols i una bona part de la interpretació de la nostra història cultural.

Cal afegir a aquest pròleg un petit homenatge als editors literaris del text. Alba Padrós i Max Pérez Muñoz, dos joves investigadors formats a la Facultat de Filosofia de la Universitat de Girona, estan fent una feina magnífica d'arxiu, de transcripció i de recuperació cultural del llegat pujolsià. Sabem que en els propers temps ens podran oferir noves publicacions dels textos inèdits, mostres dels treballs de Pujols en una època de postguerra que no fou, però, d'esterilitat reflexiva per al filòsof. Allò que D'Ors anomenava *la santa continuïtat*, en els estu-

dis sobre història de les idees és una necessitat de primer ordre en un món com el nostre que tendeix a la dispersió, i la feina ben feta d'Alba Padrós i Max Pérez Muñoz és mereixedora d'agraïment en aquests temps terribles que ens ha tocat viure, en què per pures raons de justícia la feina dels joves investigadors com ells dos hauria de tenir un ressò molt més ampli. De ben segur, els lectors de Pujols i de Deulofeu estem en deute amb tot el treball que l'Alba i en Max han fet amb els textos del savi de la Torre de les Hores.

RAMON ALCOBERRO

INTRODUCCIÓ

Aquest llibre és un homenatge a l'amistat entre Francesc Pujols i Alexandre Deulofeu. Es tracta de dos pensadors: un filòsof i un historiador. L'un és el fundador de la *pan-tologia*, la ciència universal empírica; l'altre, el descobridor de la *matemàtica de la història*, la llei biològica dels pobles. Es van conèixer a Montpeller, durant l'exili català que seguí la Guerra Civil del segle passat. Van treballar plegats en la construcció de les obres respectives, i després del retorn a Catalunya van continuar la seva relació i l'activitat intel·lectual. Tots dos han quedat en l'imaginari del nostre país, massa mal coneguts, massa ben oblidats. Aquesta obra vol acostar-los de nou al seu poble i despertar l'interès per la seves obres.

A Figueres, ciutat de Deulofeu, Salvador Dalí va fer construir, davant del seu teatre-museu, un monument a Pujols. L'Empordà ha pagat el deute amb el filòsof. Però Pujols va deixar promès un monument a Deulofeu, un monument en forma d'un pròleg de la seva obra, un comentari filosòfic de la matemàtica de

la història. D'aquest pròleg, que ja s'anunciava al primer llibre de la teoria del figuerenc, no se'n sabia res. Alguns l'havien considerat una *boutade* més de Pujols. D'altres, quasi una llegenda. Ningú sabia amb certesa si existia. Avui, però, tenim l'alegria de portar a les terres del Pirineu el tresor amagat a Martorell des de feia exactament setanta anys: hem trobat el *Pròleg de La matemàtica de la història de Francesc Pujols*.

El vam trobar a l'arxiu de la Torre de les Hores, antiga residència del filòsof i avui seu de la fundació que porta el seu nom, el dia 29 d'octubre de 2015. Era el primer cop que hi posàvem els peus, i hi anàvem per a això: per trobar la relíquia promesa. Ens van advertir de la nostra gosadia i que, posat que existís, hi havia milers de papers inèdits per regirar. Després que ens donessin les instruccions, vam començar per la primera caixa, presa a l'atzar. Al cap de cinc minuts de rellotge, literalment, ja el teníem: ens va caure del cel.

A partir de llavors, la nostra tasca ha estat la transcripció i l'estudi del document, el resultat de la qual és el llibre que avui presentem. El nostre estudi introductori consta de tres parts. En primer lloc, hem volgut presentar la vida dels dos personatges, amb les biografies respectives i un capítol especial dedicat a la seva coneixença i la relació que van tenir a Montpeller durant l'exili. En segon lloc, presentem un resum del seu pensament —de la pantologia i de la matemàtica de la història, respectivament—, ja que sense algunes nocions bàsiques d'aquestes dues teories és impossible entendre el pròleg. I finalment, en tercer lloc, dediquem l'última part a analitzar el text de Pujols, tant pel que fa a

la forma com al contingut, però amb un èmfasi especial en aquest, atesa la riquesa filosòfica del text.

Esperem, doncs, que aquest tribut que Pujols ens va deixar consignat a l'Empordà, i per extensió a tota la seva estimada Catalunya i al món sencer, serveixi per fer més nostres aquests dos personatges de la nostra història, tantes vegades tractats injustament, especialment Pujols, per a qui aquest pròleg representa la publicació de la seva primera obra filosòfica, que restava encara inèdita. Amb aquest pròleg, el filòsof ens demostra que ja no es pot dubtar de la seva seriositat i de les seves promeses. Com veurem, és un text indubtablement filosòfic i, sobretot, mostra que darrere hi ha un pensament filosòfic molt més ampli, del qual només representa un petit tast.

Agraïm a la Fundació Francesc Pujols, de Martorell, l'oportunitat de localitzar el text i l'ajuda que ens ha donat, molt especialment a Mariló Mesa, sense la qual aquest text no hauria estat possible. També volem agrair al doctor Ramon Alcoberro el seu suport constant al llarg de la redacció d'aquest llibre, que ha tutoritzat oficialment i extraoficialment les nostres incursions per la filosofia catalana. I, igualment, fem arribar el nostre agraïment a Enric Pujol, còmplice de les nostres descobertes.

Amb un afecte especial, també volem agrair la seva ajuda a Sebastià Desclòs, amic i deixeble de Deulofeu, de qui ara nosaltres som amics. Ell ha publicat, a més de totes les obres inèdites de Deulofeu, el magnífic volum en què recull la correspondència entre Deulofeu i Pujols, sense el qual el nostre estudi hauria quedat to-

talment coix. I també volem agrair l'ajuda a Jordi Aymà, que ens va proporcionar informació molt valuosa per a la reconstrucció de la història d'aquest text.

Finalment, volem donar les gràcies a l'Ester i l'Abel de la llibreria Low Cost de Figueres, que ens han ajudat des del primer moment (literalment) i que són, d'alguna manera, el padrins empordanesos de l'obra.